

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра тюркської філології

Курсова робота
з тюркської філології
на тему:

**СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРСЬКИХ
ЗАПОЗИЧЕНЬ В ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЮСУФА
АТИЛГАНА "ГОТЕЛЬ БАТЬКІВЩИНА")**

Студентки групи Птур14-20
факультету східної і слов'янської філології
денної форми форми здобуття освіти
Освітньої програми: Турецька мова і література та
переклад, друга східна мова, західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.068 Східні мови та літератури
(переклад включно), перша – турецька
Синиці Юлії Артурівни

Науковий керівник: доц. Пілик Віталія Василівна

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ	6
1.1. Визначення поняття "запозичення" у лінгвістиці.....	6
1.2. Класифікація іншомовних запозичень.....	10
1.3. Особливості перських запозичень у турецькій мові	14
Висновки до Розділу 1.....	17
РОЗДІЛ 2. ПЕРСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЮСУФА АТИЛГАНА "ГОТЕЛЬ БАТЬКІВЩИНА"	20
2.1. Семантичні особливості перських запозичень в турецькій мові	20
2.2. Функціональні особливості перських запозичень в турецькій мові.....	22
Висновки до Розділу 2.....	27
ВИСНОВКИ	29
АНОТАЦІЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	32
ДОДАТКИ.....	35

ВСТУП

Третє місце за кількістю іноземних запозичень, присутніх у сучасній турецькій мові, посідають перські запозичення. Перші два місця належать арабським та французьким запозиченням відповідно. Нам відомо, що з перської мови до турецької перейшло лише 1374 слова, в той час як з турецької до перської перейшло приблизно 3000 лексичних одиниць.

Враховуючи, що такі повсякденні фактори, як: географічне розташування, торгівля та релігія спричиняють постійну міжмовну взаємодію, ми можемо впевнено зазначити, що вони також впливають на обмін лексикою між носіями цих мов.

Перська мова, яку вважали мовою еліти періоду Сельджуцької імперії, мала вагомий вплив на культурне життя тюрків. В результаті цього багато перських слів перейшли до турецької мови. Вагомий вплив перської мови на турецьку тривав від османського періоду до початку націоналізаційного мовного руху. Після мовної революції, яка відбулася 12 липня 1932 року, унаслідок реформування та спрощення турецької мови Ататюрком, кількість перських слів у ній почала зменшуватися.

Нам відомо, що уся запозичена лексика грає важливу роль в лексичному складі турецької мови. Окрім цього, варто зауважити, що наряду зі звичайними лексичними одиницями можуть бути запозичені й цілі лексико-граматичні конструкції. Тож не є дивним той факт, що різноманіття та численність іншомовних запозичень у турецькій мові, особливо перських, стала причиною лінгвістичних дискусій на тему "чистоти мови".

Досить багато вітчизняних лінгвістів присвячували свої праці лексиці іншомовного походження, а саме: Д. В. Будняк, Н. В. Гудима, Е. Й. Есенова, О. С. Кобринець, Н. В. Коваль, К. А. Корнієць, Н. М. Кувшинова, А. Е. Лнвицький, О. М. Мороховський, О. О. Селіванова, Л. Д. Смирнова, С. О. Шестакова та ін.

Серед турецьких лінгвістів, що займалися питанням вивчення іноземних запозичень ми можемо виділити Мухіттіна Більгіна, Юмрана Деркунта, Гьокдала

Окая, Халіта Дурсуноглу, Ібрагіма Олгуна, Ісмаїла Чобана, Дженгіза Алійлмаза, Ісмаїла Парлатира, Незвата Гьозайдина, Мехмета Канара, Сакіне Джейлан та ін.

Актуальність теми нашого дослідження зумовлена тим, що будь-яка мова, у тому числі турецька, ніколи не припиняє розвиватися та змінюватися. Унаслідок цього змінюється її лексичний склад: одні лексичні одиниці старіють і перестають використовуватися у повсякденному житті, а інша, нова лексика, займає їхні місця. Окрім цього, вивчення іноземних запозичень допомагає перекладачам та лінгвістам краще зрозуміти розвиток мови за період її існування.

Мета дослідження полягає у виявленні та аналізі семантичних та функціональних особливостей перських запозичень, використаних Юсуфом Атилганом у своєму романі "Готель Батьківщина".

Поставлена мета зумовила потребу виконати наступні **завдання**:

- визначити теоретичні засади дослідження іноземних запозичень;
- навести класифікацію іншомовних запозичень;
- визначити особливості перських запозичень у турецькій мові;
- схарактеризувати семантичні та функціональні особливості перських запозичень, які були виявлені у романі "Готель Батьківщина";
- виконати аналіз усіх виявлених перських запозичень.

Об'єктом дослідження є іноземні запозичення у турецькій мові.

Предметом дослідження є семантичні та функціональні особливості перських запозичень в турецькій мові.

Матеріалом дослідження виступає роман Юсуфа Атилгана "Готель Батьківщина".

Методи дослідження. *Метод критичного аналізу*, який ми використовували під час аналізу праць вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, оцінки їхніх думок та поглядів с приводу іншомовних запозичень. *Метод трансформаційного аналізу*, який сприяв нашому визначенню семантичних та функціональних особливостей перських запозичень у романі Юсуфа Атилгана "Готель Батьківщина". *Метод кількісного аналізу*, який був використаний під час наведення даних про частотність вживання виявлених іншомовних запозичень.

Новизна нашої роботи полягає в тому, що ми вперше широко проаналізували та дослідили семантичні та функціональні особливості перських запозичень, використаних письменником Юсуфом Атилганом у романі "Готель Батьківщина".

Практичне значення нашої роботи полягає у тому, що її практичні результати можуть бути використані у навчальному процесі під час викладання таких дисциплін як: "лексикологія турецької мови", "лексичні труднощі перекладу", "стилістика турецької мови" та на практиці у повсякденній або професійній перекладацькій діяльності.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

Існує багато різних факторів, які можуть пояснити численність іноземних запозичень у турецькій мові. Одним із них є те, що тюркський народ протягом історії контактував з багатьма різними цивілізаціями, їхніми культурами та релігіями. Отже, можна вважати природним той факт, що коли певне суспільство переходить із земель однієї цивілізації на землі іншої, та переймає місцеву культуру або релігію, у житті даного суспільства спостерігаються кардинальні зміни, які, окрім цінностей, потреб та стилю життя, відображаються також на структурі та змісті мови, на якій вони розмовляють.

Яскраві приклади даного явища ми можемо спостерігати в історії турецької мови. Наприклад, після тривалих контактів з різними племенами тюрки-уйгури, які на той час вже перейшли до осілого міського життя, надавали перевагу словам, що відображали світогляд релігій буддизму, маніхейства та брахманізму. А з прийняттям ісламу у суспільстві почали використовуватися слова, терміни та вирази арабського або перського походження. Після прийняття реформ Танзимату у повсякденному житті тогочасних народів стали частіше використовуватися слова західного походження. Згодом, у результаті посилення політичних, економічних та культурних відносин з Америкою, після 1950-х років, до турецької мови перейшло багато мовних елементів з англійської.

1.1. Визначення поняття "запозичення" у лінгвістиці

Нам відомо, що слова, які переходять з однієї мови в іншу і входять до її словникового складу, називаються запозиченнями. Окрім лексичних одиниць до запозичень також відносяться фонеми, фонологічні правила, морфеми, синтаксичні елементи, семантичні відношення, типи дискурсу тощо.

У процесі запозичення того чи іншого мовного елемента беруть участь дві мови: оригіналу, яка є першоджерелом певної мовної одиниці, та реципієнту, до якої

переходить дана мовна одиниця. Майже усі запозичені слова набувають нової форми, адаптованої до словникового складу мови, до якої вони перейшли.

Багато вітчизняних та зарубіжних лінгвістів розглядало питання іноземних запозичень, проте кожен із них має своє власне бачення, щодо визначення їхніх термінів та класифікацій. Однак, усі вони погоджуються на думці, що запозичення відіграють важливу роль у будь-якій мові.

Причини запозичення, як правило, поділяють на зовнішні (екстралінгвістичні) та внутрішні (лінгвістичні). Згідно з баченням Е. Й. Есенової, до екстралінгвістичних причин можна віднести історичні контакти народів та наявність певного роду двомовності, необхідність номінації нових предметів та явищ, новаторство націй у певній сфері діяльності. До лінгвістичних причин дослідниця відносить необхідність поповнити певні ланки у лексичній системі мови, необхідність семантично точніше висловити багатозначне поняття мови реципієнта, тенденцію до усунення омонімії та полісемії, а також тенденцію поповнення експресивних засобів мови (Есенова, 2015, с. 47).

Ми не можемо не погодитися з С. О. Шестаковою, яка стверджує, що "відкрита орієнтація на Захід у галузі економіки, політичної структури держави, у сферах культури, спорту, торгівлі, моди тощо – усі ці процеси і тенденції, характерні для суспільства другої половини 80-х та 90-х років, стали важливим стимулом, що полегшував активізацію вживання іншомовної лексики" (Шестакова, 2018, с. 87).

Запозичення іншомовної одиниці – складний, багатогранний процес, вивчення якого передбачає вирішення цілої низки проблем. Основні з них були виділені І. Л.

Покровською:

- сутність запозичення;
- причини запозичення;
- різновиди іншомовних елементів;
- типи іншомовних слів, як найбільш частотних запозичених мовних одиниць;
- ознаки запозиченого слова;

– способи освоєння нового запозичення у мові реципієнта (Покровська, 2011, с. 163).

Н. В. Гудима пропонує основні необхідні та достатні ознаки для того, щоб вважати певну лексичну одиницю запозиченням:

– передання іншомовних слів фонетичними і граматичними засобами мови реципієнта;

– співвіднесення слова з граматичними класами і категоріями мови, з якої походить запозичена лексична одиниця;

– семантична самостійність слова, відсутність дублетних синонімічних відношень зі словами, що вже існують у мові реципієнта;

– регулярне використання в мові: для слів, не закріплених за спеціальною стилістичною сферою – в різних жанрах літературної мови; для термінів – стійке використання в тій термінологічній галузі, яка його запозичила;

– наявність парадигматичних відношень із термінами певного термінологічного поля (Гудима, 2009, с. 148).

О. М. Мороховський пропонує розглядати два основних типи запозичень:

1) запозичені навички чи моделі мовленнєвої діяльності, які застосовуються до засобів рідної мови і певним чином модифікують її (цей тип запозичень вважається досить рідкісним);

2) запозичені засоби, які модифікуються системою навичок, що склалася в тій чи іншій мові (цей тип найпоширеніший, причому, варто наголосити, що запозичення засобів не передбачає запозичення моделей їх використання) (Мороховський, 1984, с. 20).

Ми поділяємо думку дослідниці К. А. Корнієць про те, що запозичення багато в чому можна розглядати як один із серйозних наслідків взаємодії культур, що одночасно є певною фазою в процесі освоєння культурних цінностей (Корнієць, 2017, с. 154).

Турецька дослідниця Сакіне Джейлан дійшла висновку, що у процесі взаємодії різних мов іноземна лексика повністю входить до структури лексики мови реципієнта. Освоєні слова пишуться відповідно до правил написання, які присутні у

мові, що їх запозичує, фонетично оформляються та набувають граматичних ознак, властивих даній мові (Sakine, 2013, с. 78).

Важливо зазначити, що різні вчені дають дещо відмінні одне від одного визначення запозичень, але при цьому усі лінгвісти сходяться на думці про те, що запозичення є яскравою рисою сучасного мовного розмаїття. Тема запозичень розглядається не тільки в науковому середовищі, але й на рівні політики держави в питаннях регулювання мовного середовища, адже іншомовні запозичення в багатьох аспектах торкаються менталітету народу, що говорить мовою, яка приймає нові лексичні одиниці.

На думку турецьких дослідників Ісмаїла Чобана та Дженгіза Алійлмаза запозичення – це слова, які переходять з однієї мови в іншу за чітко встановлених умов та підлягають новим обмеженням нормативних актів мови реципієнта (Çoban, Alyılmaz, 2019, с. 41-42).

І. Л. Покровська зазначає: "Головна умова, за якої відбувається процес запозичення – це наявність двомовності. Запозичення виникає при "дотику" мов, при безпосередньому усному спілкуванні, а також без безпосереднього контакту носіїв двох різних мов" (Покровська, 2011, с. 165).

Д. А. Оздемір вважає, що запозичення висловлюють нові поняття або позначають нові предмети. До запозичень він також відносить слова та елементи слів: афікси та конструкції, що перейшли до мови реципієнта з інших мов (Оздемір, 2012, с. 308).

У статті О. Кобринець визначення "іншомовного запозичення" представлено наступним чином: 1) процес введення у певну мову морфем, слів або виразів з іншої мови; 2) слова чи словосполучення, введені у певну мову з іншої мови (Кобринець, 2021, с. 97).

Американський дескриптивіст Л. Блумфілд вкладає в це поняття як засвоєння різних елементів чужих мов, так і явища, які перейшли в дану мову з діалектів цієї ж самої мови, і навіть перехід мовних навичок, який відбувається під час спілкування між носіями однієї мови (Блумфілд, 1933, с. 444).

Розкриваючи поняття запозичення з погляду його структурного складу, Л. Д. Смирнова називає запозиченням "процес переміщення різних елементів з однієї мови в іншу" (Смирнова, 2009, с. 73).

Д. В. Будняк, визначаючи "лексичне запозичення", поєднує аспекти діячності та синхронії і пропонує таку дефініцію: "Лексичне запозичення – це тривалий процес, в результаті якого слова та структурні елементи однієї мови постійно засвоюються системою іншої мови на основі мовних, економічних і культурних відносин різних народів" (Будняк, 1991, с. 12-13).

Дослідники, чий матеріал було розглянуто у цьому підрозділі, підтримують важливість вивчення іншомовних запозичень. Адже даний процес вимагає глибокого розуміння та вільного володіння мовним арсеналом певної мови.

Іноземні запозичення є невід'ємною частиною теоретичної та перекладацької практики кожного інтерпретатора. Вони мають безмежну кількість причин для вивчення, деякі з яких ми навели у цьому підрозділі. Також було розглянуто причини виникнення іноземних запозичень, їхні ознаки та типи, спираючись на дослідження певних вчених-лінгвістів, зокрема на визначення у працях: Д. А. Оздеміра, Ісмаїла Чобана, Дженгіза Алійилмаза, Н. В. Гудими, Л. Блумфілда та О. М. Мороховського.

1.2. Класифікація іншомовних запозичень

Класифікація іншомовних запозичень, наявних у турецькій мові може бути проведена за різними критеріями, такими як: сфера вживання, тип запозичення, або етимологічне походження.

Розглянемо деякі приклади іноземних запозичень в турецькій мові, які вживаються у різних сферах діяльності:

– технічні терміни (запозичення, які стосуються технологій, науки, інженерії тощо) н-д. слова "internet" – "інтернет", "komputer" – "комп'ютер", "televizyon" – "телевізор" взяті з англійської мови;

– соціокультурні та культурні слова (лексичні одиниці або вирази, які стосуються аспектів культури, мистецтва, музики, моди тощо) н-д. слово "pasta" – "торт" запозичене з італійської мови;

– медичні терміни (лексика, що стосується медицини та охорони здоров'я) н-д. слово "şampuan" – "шампунь" запозичене з французької мови;

– юридичні терміни (слова, що вживаються в юридичній сфері) н-д. слово "hak" – "право" запозичене з арабської мови.

Також іноземні запозичення можна класифікувати за типом їхнього запозичення:

– фонетичне запозичення (це випадки, коли слово або вираз з однієї мови вживається в іншій мові з частково або повністю збереженим фонетичним виглядом, однак з відповідними змінами у написанні відповідно до правил мови реципієнта) н-д. "telefon" – "телефон" з англійської;

– морфологічне запозичення (іншими словами запозичення лексичних одиниць або морфем з іноземної мови. При такому явищі запозичена одиниця інкорпорується у систему морфологічних правил мови реципієнта та може виконувати ті ж самі граматичні функції, які вона виконувала в мові оригіналу. У такому випадку форма та структура запозичень також не набуває змін) н-д. "kütüphane" – "бібліотека" з арабської;

– семантичне запозичення (процес, коли слово або вираз іншомовного походження починає вживатися в мові реципієнта з новим або зміненим значенням. Тобто, під час семантичного запозичення, лексична одиниця втрачає своє первісне значення і отримує нове, властиве лише мові реципієнта) н-д. "gazete" – "газета" з італійської.

Окрім цього, іноземні запозичення також можна класифікувати в залежності від їхнього етимологічного походження. Адже усі фактори, які ми перелічили нижче, грають велику роль як у лінгвістиці, так і в процесі запозичення лексики:

– історичні зв'язки (протягом багатьох століть територія сучасної Туреччини була частиною Османської імперії, чії землі включали в себе значну частину сходу. Під час правління імперії арабська та перська культури були

важливими частинами її культурного та адміністративного життя, що призвело до значної інтеграції слів та виразів з цих двох мов до турецької) н-д. "kitap" – "книга" з арабської;

- культурний обмін (протягом багатьох століть турецька та арабська культури постійно контактували між собою, що сприяло двосторонньому обміну лексики, ідей та виразів між цими мовами та їхніми носіями. Існував і значний обмін між турецькою та перською культурами через розмаїття спільних рис та географічне розміщення двох держав) н-д. "şah" – "шах" з перської;

- релігійний вплив (іслам був важливим чинником в історії Туреччини. Тож, зважаючи на те, що Коран написаний арабською мовою, вона вважалась освяченою для мусульманського обряду та священного письма. Це призвело до значного запозичення арабської лексики);

- наука та освіта (арабська та перська були мовами науки, літератури, освіти та елітних прошарків населення у роки середньовіччя та пізніше. З цих мов було запозичено багато наукової та філософської лексики, а також термінів з інших сфер життя).

Класифікація іншомовних запозичень, присутніх у турецькій мові допомагає краще розуміти процес її формування та взаємозв'язок з іншими культурами та мовами.

М. Білгін вважав: "Характер лексичних запозичень визначається різними факторами – позамовними або екстралінгвістичними, та власне мовними або внутрішньолінгвістичними. Окремими лінгвістами чітко визначається набір типових власне мовних причин запозичення, їхня кількість та найменування, що прямо залежить від взаємодії конкретних країн, народів та мов: оригіналу та реципієнта. До позамовних причин вчені відносять політичні, економічні, культурні зв'язки між народами – носіями мови" (Bilgin, 2002, с. 54).

Н. М. Кувшинова у своїх працях виділяє три роди запозичень:

- слова, які були запозичені здавна та наразі є цілком засвоєними в мові реципієнта так, що їхнє іноземне походження не відчувається;

- лексичні одиниці іноземного походження, які досить часто вживаються та унаслідок чого набули "права громадянства" і проникли навіть у розмовну мову;
- запозичена, однак дуже рідко вживана лексика – при перекладі такі слова легко замінюються відповідниками та зазвичай використовуються лише серед інтелігентів (Кувшинова, 2017, с. 215).

Наведемо кілька прикладів запозиченої лексики з різних мов, яка використовується носіями турецької мови у повсякденному житті:

- з арабської мови: "kitap" – "книжка", "din" – "віра", "acaba" – "цікаво", "basit" – "легкий", "eser" – "твір", "faaliyet" – "діяльність", "hareket" – "рух", "ısrar" – "наполегливість", "ani" – "несподіваний", "kuvvet" – "сила", "mahkum" – "в'язень", "sabun" – "мило", "takvim" – "календар", "dua" – "молитва", "garip" – "дивний", "harita" – "карта", "his" – "почуття", "zeytin" – "маслина", "teklif" – "пропозиція", "şiddet" – "насильство", "razi" – "згодний" (Gökdağ, 2001).

- з перської мови: "şeker" – "цукор", "ateş" – "вогонь", "kahraman" – "герой", "para" – "гроші", "siyah" – "чорний", "sepet" – "кошик", "rüzgar" – "вітер", "çadır" – "шатро", "arzu" – "бажання", "bahçe" – "сад", "merdiven" – "сходи", "Çarşamba" – "середа", "Perşembe" – "четвер", "ahenk" – "гармонія", "silvebaz" – "лукавий", "düşman" – "ворог", "endişe" – "занепокоєння", "amaç" – "мета", "günah" – "гріх", "fincan" – "чашка для кави", "kireç" – "вапно" (Türkçe Sözlük, 1988).

- з грецької мови: "sistem" – "система", "diaspora" – "діаспора", "hegemonya" – "гегемонія", "kanonik" – "канонічний", "müze" – "музей", "okyanus" – "океан", "temel" – "основний", "ütopya" – "утопія", "vaftizhane" – "баптистерій", "liman" – "порт", "sembol" – "символ", "tiyatro" – "театр" (Türkçe Sözlük, 1988).

- з французької мови: "kompozisyon" – "композиція, твір", "pantolon" – "штани", "afiş" – "афіша", "alfabe" – "алфавіт", "direksiyon" – "керування", "iskelet" – "скелет", "gazoz" – "газований напій", "füze" – "ракета", "kamyon" – "вантажівка", "kültür" – "культура", "lise" – "лицей", "Noel" – "Різдво", "okul" – "школа", "otel" – "готель", "palas" – "готель-люкс", "kabin" – "кабіна", "gitar" – "гітара", "fermuar" – "застібка, блискавка", "büfe" – "буфет", "avukat" – "адвокат" (Derkunt, 2001).

– з англійської мови: "aerobik" – "аеробіка", "fınış" – "фініш", "jokey" – "жокей", "tişört" – "футболка", "hobi" – "хобі", "kilogram" – "кілограм", "link" – "посилення", "maç" – "матч", "futbol" – "футбол", "modern" – "сучасний", "bütçe" – "бюджет", "blöf" – "блеф" (Türkçe Sözlük, 1983).

Отже, у цьому підрозділі було вказано класифікацію іншомовних запозичень за: 1) сферами вживання (технічні терміни, соціокультурна та культурна лексика, медичні терміни та юридичні терміни); 2) типом запозичення (фонетичне, морфологічне та семантичне); 3) етимологічним походженням (історичні зв'язки, культурний обмін, релігійний вплив, наука та освіта). Також були розглянуті думки стосовно даної теми таких лінгвістів як: М. Більгін та Н. М. Кувшинова та наведені конкретні приклади часто вживаних запозичених лексичних одиниць з арабської, перської, грецької, французької та англійської мов.

1.3. Особливості перських запозичень у турецькій мові

Запозичення іншомовних лексичних одиниць – процес, який можна спостерігати у кожній мові світу. Слід зазначити, що не існує жодної мови, у якій повністю відсутні іншомовні запозичення. Адже вони є результатом контактів та взаємовідносин народів, професійних спільнот, та держав.

Перехід слів з перської мови до турецької має глибокі історичні корені, які відображають географічне положення обох країн та їхні взаємовідносини протягом віків. Багато факторів сприяло обміну лексикою між цими двома країнами, а саме:

– культурний обмін (географічна близькість та історичні зв'язки між Персією (сучасний Іран) та територією, на якій розташована Туреччина. У результаті такого обміну відбувався процес запозичення та адаптації слів з перської мови в турецьку та навпаки);

– імперії та владні структури (Османська та Сасанідська імперії, які володіли великими територіями на Близькому Сході, сприяли перетину культурних та мовних меж. Під впливом правління цих імперій відбувалася асиміляція та двосторонній обмін мовними елементами);

– торгівля та економічні зв'язки (дані чинники також сприяли обміну словами та технічними термінами між перською та турецькою мовами. Термінологія, пов'язана з торгівлею, ремеслами та іншими аспектами економічного життя, легко переходила з однієї мови до іншої);

– релігійний вплив (релігійні зв'язки також відігравали важливу роль в обміні лексикою між двома народами. Наприклад, під впливом ісламу, який ширився на території обох країн, відбувалось запозичення термінів та виразів, пов'язаних з релігійними поняттями та обрядами).

Усі ці фактори сприяли двосторонньому впливу між перською та турецькою мовами протягом історії. В результаті довготривалого обміну лексикою ми можемо спостерігати широкий спектр перських запозичень у турецькій мові, які відображають багатогранність культурних та історичних зв'язків між цими двома народами.

Перські запозичення в турецькій мові відіграють важливу роль у формуванні та розвитку її словникового складу, фразеології та культурної ідентичності. Ми можемо спостерігати наслідки даного впливу у різних сферах життя, від мистецтва та літератури до науки та релігії, що відобразилися в широкому спектрі понять, термінів та виразів, які стали невід'ємною частиною сьогоденної турецької мови.

Перська мова має багатий словниковий запас, особливо в галузях науки, культури, мистецтва та релігії. Перські запозичення найчастіше переходять до турецької мови у таких сферах як: література, філософія, архітектура, музика, кулінарія та медицина. Наприклад:

Слово "şair" у турецькій мові має значення "поет", що є запозиченням, яке походить від перського слова "شاعر" (shâ'er).

До турецької мови також перейшов перський літературний термін "رباعی" (rubâ'i) – "rubai", який позначає жанр поезії, у якому любив писати видатний перський поет Омар Хаям, чотиривірш, який вперше з'явився в перській поезії у 9 столітті.

Також багато термінів у музичній сфері, наприклад: "مقام" (maqâm), що позначає "тип ладу класичної турецької музики" та "تار" (târ) – "народний струнний щипковий музичний інструмент" мають перське походження.

Щодо фразеології та народних приказок, ми можемо впевнено сказати, що перська мова має доволі велике розмаїття милозвучних виразів та фраз, які перейшли до турецької мови через культурний та літературний обмін. Спираючись на працю письменника та експерта з османської мови Ібрагіма Олгуна ми навели декілька прикладів народних приказок та висловлювань, які були запозичені з перської мови до турецької:

Вислів "چشم بصیرتش کور شدن" (cheshm-e basiratash kur shodan), який перейшов до турецької мови у вигляді "basireti bağlanmak", означає "прогавити" або "не помітити щось".

Приказка "از یک گوش آمدن از گوش دیگر در رفتن" (âz yek gush âmadan, âz gush-e digar dar raftan), що в турецькій мові вживається як: "bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak" є і в нашій мові – "в одне вухо влетіло, а з іншого вилетіло".

Ми чітко можемо бачити схожість між іменними частинами перської ідіоми "غافلگیر شدن" (ghâflgir shodan), та її запозиченням "gafil avlanmak", що означає "бути застатим зненацька" або "бути несподівано спійманим".

Еквівалент до приказки "گل بی خار نمی‌شود" (gol bi khâr nemishavad), яка в турецькій мові має вигляд "gülü seven dikenine katlanır" також є в українській мові – "любиш яблучко, люби й оскомочку" або "любиш поганяти, люби й коня годувати".

Вислів "خود کرده را چاره نیست" (khod karde râ châre nist), також перейшов до турецької мови у вигляді "kendi düşen ağlamaz", на що українським еквівалентом є приказка "бачили очі, що купували – їжте, хоч і повилазьте" (Olgun, 1973, с. 161-171).

Стосовно релігійної термінології ми можемо зазначити, що у зв'язку з ісламською традицією та впливом перської релігійної та філософської думки багато турецьких термінів та понять у сфері релігії та духовності мають перське походження. Наприклад:

"نماز" (namâz), що позначає "молитву", у турецькій мові вживається як "namaz" та має таке саме значення;

"امام" (emâm) в турецькій – "imam", тобто голова мусульманської громади, духовний керівник, людина, яка керує молитвою в мечеті;

"جهنم" (jahannam) перейшло до турецької у вигляді "cehennem" та означає "пекло";

"جنت" (jannat) в Туреччині вживається як "cennet" для позначення "раю";

"دعا" (do'â) до турецької мови перейшло як "dua" – "в ісламі молитва, заклик до Аллаха, один із різновидів поклоніння".

Узагальнюючи цей підрозділ, ми можемо дійти до висновку, що перські запозичення в турецькій мові відіграють значну роль у формуванні її словникового запасу, фразеології та культурної спадщини. Розуміння явища запозичення перських мовних одиниць допомагає нам краще розуміти культурний контекст та історичний шлях розвитку турецької мови, а також підкреслює важливість культурного обміну та взаємодії між різними народами.

Висновки до Розділу 1

Підсумовуючи цей розділ, насамперед варто підкреслити той факт, що іншомовні запозичення – це невід’ємна частина кожної мови. Адже вони є результатом довготривалих контактів та взаємовідносин різних народів.

У даному розділі ми навели думки різних науковців щодо визначення поняття “іншомовне запозичення” та дійшли до висновку, що кожен лінгвіст має свою власну думку. Наприклад турецькі лінгвісти Ісмаїл Чобан та Дженгіз Аліїлмаз зазначають, що запозичення – це слова, які переходять з однієї мови в іншу за чітко встановлених умов та підлягають новим обмеженням нормативних актів мови реципієнта (Çoban, Alyılmaz, 2019, с. 41-42).

На окрему увагу заслуговують класифікації іншомовних запозичень, які у своїх дослідженнях та працях подали О. М. Мороховський, К. А. Корнієць, Д. А. Оздемір, О. Кобринець, Л. Блумфілд, Л. Д. Смирнова та інші, спираючись на які, у

ході дослідження, ми визначили, що лінгвісти мають дещо схожі уявлення щодо класифікації даного лінгвістичного явища.

Окрім цього нами було вказано класифікацію іншомовних запозичень за: 1) сферами вживання (технічні терміни, соціокультурна та культурна лексика, медичні терміни та юридичні терміни); 2) типом запозичення (фонетичне, морфологічне та семантичне); 3) етимологічним походженням (історичні зв'язки, культурний обмін, релігійний вплив, наука та освіта). Також були розглянуті думки таких лінгвістів як: М. Більгін та Н. М. Кувшинова та наведені конкретні приклади часто вживаних запозичених лексичних одиниць з арабської, перської, грецької, французької та англійської мов.

Варто наголосити, що були наведені й окремі приклади запозичених лексичних одиниць та висловів у таких галузях як: література; поезія; музика; фразеологія; народні приказки; релігія. Під час наведення народних приказок ми спирались на дані дослідження письменника та експерта з османської мови Ібрагіма Олгуна.

Необхідно підкреслити, що запозичення з перської мови є рефлексом складних історичних відносин між турецьким та перським народами, що існували на протязі великого періоду. Дані лінгвістичні взаємодії відображають історичні й культурні обміни, взаємовпливи й взаємодії, що протікали між двома етнічними групами. Такі запозичення не лише відтворюють матеріальні та духовні аспекти даних взаємовідносин, але й відображають їхні соціокультурні виміри через призму мовних конструкцій. Це свідчить про глибоку і важливу роль мови як культурного носія й мовних спільнот у формуванні та розвитку культурних ідентичностей народів.

В першу чергу запозичення з перської мови сприяли глибшому осмисленню та вивченню культурних та історичних аспектів турецького суспільства. Такі лексичні елементи не лише відображають конкретні концепції та об'єкти, але й несуть у собі культурні та історичні конотації, що розширюють культурний горизонт та сприяють більш глибокому розумінню природи турецької мови.

Слід зазначити, що під впливом перських запозичень турецька мова стала більш експресивною та виразною. Іноземні лексеми збагатили її мовний арсенал, що у свою чергу розширило можливості комунікації, додаючи варіативності та виразності у вираженні думок та почуттів носіїв цієї мови.

Проаналізувавши класифікації як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, ми зробили висновок, що іншомовні запозичення – це слова або терміни, які переходять з однієї мови до лексикону іншої мови. Запозичення часто зустрічаються у тих випадках, коли в мові реципієнта відсутній термін для поняття, об'єкта або ідеї, які присутні в мові оригіналу. Також, спираючись на дослідження мовознавців, ми можемо впевнено зазначити, що лексичні запозичення можуть охоплювати не лише іменники, але й дієслова, прикметники, прислівники та інші частини мови.

Проаналізувавши викладений нами матеріал, можемо дійти до висновку, що вивчення, знання та використання іншомовних запозичень безперечно допомагає перекладачеві краще зрозуміти текст мови оригіналу. Отже, потрібно пам'ятати, що вивчення та вживання іншомовних запозичень є необхідним для максимально повної та адекватної передачі інформації, закладеної в текст першоджерела.

РОЗДІЛ 2.

ПЕРСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЮСУФА АТИЛГАНА "ГОТЕЛЬ БАТЬКІВЩИНА"

Точну кількість перських запозичень у турецькій мові важко визначити, однак, згідно з даними у дослідженні турецького мовознавця Халіта Дурсуноглу в турецькій мові налічується 1.374 перських запозичення (Dursunoğlu, 2009, с. 132). За даними, опублікованими у словнику турецької громадської організації "Türk Dil Kurumu" на сьогоднішній день у турецькій мові нараховується 616.767 слів (TDK, 2011). Отже, ми можемо дійти до висновку, що на даний момент перські запозичення становлять 0.22% від усього словникового запасу турецької мови.

Прочитавши роман Юсуфа Атилгана "Готель Батьківщина" ми виділили та порахували використані автором запозичення з перської мови. Окрім цього, спираючись на дані словника Мехмета Канара та онлайн словник "Glosbe", ми навели виявлені перські лексичні одиниці, які перейшли до турецької мови у вигляді запозичень, їхню транскрипцію, переклад українською мовою та кількість разів використання у тексті роману. Дані слова представлені у Таблиці 1 (Див. Додаток А).

2.1. Семантичні особливості перських запозичень в турецькій мові

Спираючись на дані Таблиці 1 (Див. Додаток А), ми можемо помітити, що кількість лексем, запозичених з перської мови, які були використані у романі Юсуфа Атилгана становить 57 одиниць. Однак, якщо брати до уваги той факт, що деякі з них були вжиті більше 10 разів, ми можемо зазначити, що суміжна кількість разів використання автором перських запозичень становить 512.

Можемо помітити, що переважну частину запозичень становлять іменники (44 з 57 запозичених лексичних одиниць), а саме: ahır, ambar, ateş, ayna, basak, berber, can, çamaşır, çarşaf, Çarşamba, çarşı, çene, çeşit, çift, çile, çöp, dolap, duvar, fincan, gezi, hak, hasta, hastane, kemer, köşe, laf, merdiven, naz, pamuk, para, parça, pazar, pencere, perde, peynir, renk, şeker, şişe, tahta, tane, tıraş, usta, zenci, zil.

Дані іменники ми розподілили наступним чином:

- назви істот: berber, hasta, usta, zenci;
- назви неістот: ahır, ambar, ayna, basak, çamaşır, çarşaf, çarşı, çene, çöp, dolap, duvar, fincan, hastane, kemer, köşe, merdiven, pamuk, para, parça, pazar, pencere, perde, peynir, renk, şeker, şişe, tahta, tane, zil;
- загальні: çeşit, çift, çile, çöp, gezi, hak;
- власні: Çarşamba;
- конкретні: ahır, ambar, ateş, ayna, basak, çamaşır, çarşaf, çene, çift, çöp, dolap, duvar, fincan, hastane, kemer, köşe, laf, pamuk, parça, pencere, perde, peynir, renk, şeker, şişe, tahta, zil;
- абстрактні: can, çile, çeşit, gezi, hak, naz, tıraş;
- збірні: laf, para, merdiven.

Стосовно інших частин мови, число використаних у романі прикметників перського походження становить всього 6 одиниць: hoş, pembe, sarhoş, تنها, yaban, zor.

Зазначені прикметники можна розподілити на такі групи:

- якісні: hoş, pembe, yaban;
- відносні: تنها;
- присвійні: sarhoş, zor.

Окрім іменників та прикметників у своєму романі Юсуф Атилган використав прислівники (hele, hemen, her, hiç), займенники (her, herkes) та сполучник (eğer) перського походження.

Отже, у цьому підрозділі були детально розглянуті семантичні особливості лексичних одиниць перського походження. Виявлені іменники перського походження були розподілені на: назви істот; назви неістот; загальні; власні; конкретні; абстрактні та збірні. Прикметники було розподілено на: якісні; відносні та збірні. Після проведення порівняльного аналізу кількості іменників, прикметників, прислівників, займенників та сполучників перського походження, які були використані в романі Юсуфа Атилгана були проведені певні розрахунки, у результаті яких було виявлено загальні частки, що припадають на використання

іншомовних: іменників – 77.19%; прикметників – 10.53%; прислівників – 7.02%; займенників – 3.51%; сполучників – 1.75% (Див. Рис. 1).

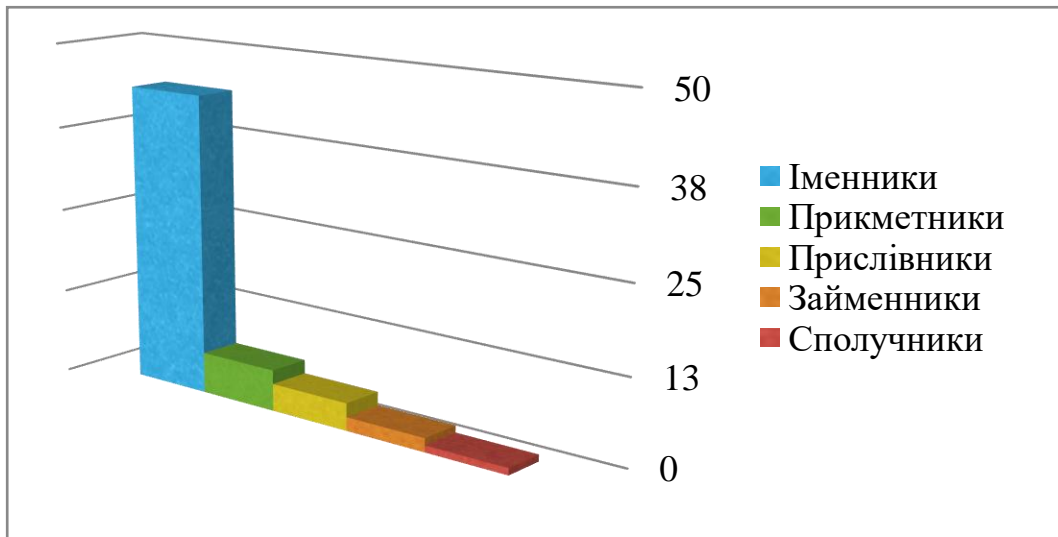

Рис. 1. Співвідношення запозичених лексичних одиниць

2.2. Функціональні особливості перських запозичень в турецькій мові

Поняття іншомовних запозичень в мові може мати не тільки лінгвістичне значення, але й соціокультурний контекст, пов'язаний із звичаями та традиціями народу, що використовує дані запозичення.

Ми вважаємо влучною думку дослідниці Н. В. Коваль, яка зазначає, що іншомовна лексика, яка входить до активного лексичного фонду мови, може виконувати низку різних функцій. Однією з основних функцій запозичень у мовний фонд є розширення лексичного арсеналу мови-реципієнта. Цей процес є необхідним у зв'язку з постійним розвитком суспільства, науки, техніки, культури та інших сфер життя. Іншомовні запозичення надають можливість вводити до словникового запасу певної мови нові поняття, терміни та вирази, які стають актуальними для суспільства (Коваль, 2021, с. 57).

Ще однією з функцій іншомовної лексики є збільшення експресивності та емоційності. Запозичення можуть бути вжиті з метою зміни стилю мовлення, для надання словам екзотичного звучання, а також для передачі певного настрою чи емоційної оцінки.

Функціональна лінгвістика розглядає мову як основний засіб або інструмент для реалізації певних цілей мовця в процесі комунікації та у сфері пізнання ним дійсності. Саме тлумачення мови як динамічної системи, яка постійно розвивається, складає теоретичну основу функціоналізму (Левицький, 1999, с. 35).

Згідно з Оленою Селівановою, під функцією мовних одиниць розуміють головне поняття функціональної лінгвістики, що розглядається переважно як призначення певної мовної одиниці для передачі якогось елементарного змісту. Дослідники виокремлюють два аспекти функції: потенційний і цільовий. Функцію ототожнюють із значенням мовної одиниці, однак це значно ускладнює виокремлення їхніх відмінностей. Вчені стверджують, що одним з аргументів проти ототожнення семантики й функції є той факт, що, на відміну від значення, функція стосується різних комунікативних сфер мови (Селіванова, 2006, с. 716).

Ми можемо виділити дві найголовніші функції, які виконують запозичення перського походження у романі "Готель Батьківщина": експресивна та описова.

Розглянемо деякі приклади експресивної функції або ж функції емоційного впливу на читача:

У реченні: *"Vay canına" dedi yaşlıca biri – "Нічого собі" сказав старець* ми чітко можемо спостерігати, як автор використовує вираз "vay canına", зі словом перського походження "can" – "душа", що означає "нічого собі", "не може бути" аби підкреслити здивування певного персонажу.

Схоже явище можемо бачити у реченні: *Bir gece yattıktan sonra Rüstem Bey "Canım senin çilek reçelinden istedi şimdi" demiş – Проснавши одну ніч, пан Рюстем сказав: "Тепер мені дуже захотілося твого полуничного варення"*, де було вжито вираз "canı istemek" зі значенням "дуже сильно хотіти". Використавши дане словосполучення, автор підкреслив той факт, що бажання мовця було раптовим та доволі сильним.

Можна помітити, що в реченні: *Oh canına değsin kardeşim! – Щиро дякую, брате!* запозичений іменник "can" – "душа" також використовується для надання репліці емоційного забарвлення у сталому виразі "canına değmek", який у даному випадку набув наказового способу та значення "дякувати за гарний вчинок".

Приклад використання запозичення "can" – "душа" з метою передати читачеві емоції персонажу роману можемо бачити у реченні: *Gecikmeli Ankara treniyle gelen kadın? Canı sehenneme!* – Жінка, яка приїхала на запізнілому анкарському потязі? Нехай йде до біса! Вираз "canı sehenneme" має доволі сильне негативне значення та при дослівному перекладі означає "(нехай) її душа (попаде) до пекла". Безсумнівно, використавши даний вираз, автор мав на меті передати обурення мовця.

Yatağa gelirken "Bak hele az daha büyüymüş boyunu geçecekmiş bu" dedi – Лягаючи спати, він сказав: "Тільки-но подивись на нього, якби він ще трохи виріс, то став би вищий за тебе". У даних рядках був використаний прислівник перського походження "hele", який має значення "особливо, передусім, головним чином". Використання цього запозичення не є необхідним та не відіграє важливої смислової ролі при перекладі, однак, вживши його, автор підкреслює те, що персонаж захоплюється зазначеним фактом.

Ayrıca bu tanıdık berbere gidip tıraş arasında "Şu büyüümü da kesiver" dese bir uğün gereksiz laf dinlemek zorunda kalacaktı – Більше того, якби цей знайомий пішов до перукаря і під час стрижки сказав: "Підстрижи-но мені ще й вуса", йому довелося б вислухати купу непотрібної маячні. У цих рядках Юсуф Атилган використав лексичну одиницю перського походження "laf", яка має значення "слово, базікання, маячня". Такі іменники як "söz" та "saçmalık" також використовуються для позначення "слова" або "маячні" в турецькій мові, однак вони не повністю передають той настрій, про який пише автор.

Вживання лексичної одиниці перського походження "naz" можемо бачити у наступних рядках: *Satılık değil demiş adam önce, nazlanmış; bunun gibisini bir daha bulamam demiş* – Чоловік спершу вередував, казав, що він (півень) не продається та я більше ніде не зможу знайти такого, як він. У даному випадку бачимо, що іменник іншомовного походження приймає словотворчий афікс "-la" та афікс пасивного стану "-n", стаючи дієсловом "nazlanmak", що має значення "вередувати". Використання даної лексичної одиниці підкреслює настрій діючої особи і тим самим здійснює більший емоційний вплив на читача.

У наступному реченні автор використовує прислівник перського походження "her" – "постійно, завжди" з метою акцентувати увагу читача на тривалому поганому стані героя роману: *İsteksizdi her; sık sık çay içiyor, öğleleri, akşamları güçlükle birkaç lokma kurumuş ekmek, peynir yiyordu* – Він завжди був неохочим; часто пив чай і ледве міг з'їсти кілька шматочків сухого хлібу з сиром опівдні та ввечері.

Karıya doğru koştu; sendeledi; sıra kıyısında oturan birine tutundu. "Ne oluyor be? Pis sarhoş!" dedi adam; itti – Він побіг до дверей, перечепився та схопився за того, хто сидів на краю лавки. "Що в біса коїться? Брудкий пропьяка!" – сказав чоловік та штовхнув його. Можемо помітити, що у цих рядках автор використав слово "sarhoş", що має значення "п'яний" та відіграє важливу роль у передачі почуття здивування та огиди, які відчув один із персонажів роману. Ми вважаємо, що у даному випадку прикметник іноземного походження виконує як експресивну, так і описову функцію.

Пропонуємо розглянути приклади описової або ж дескриптивної функції:

У рядках: *Koyu yeşil boyaları dökülmüş kalın tahta masanın üstünde horozun pislediği yer belli değildi* – На товстому дерев'яному столі з облупленою темно-зеленою фарбою не було видно, куди півень справляв нужду прикметник перського походження "tahta" зі значенням "дерев'яний" використовується для опису столу та допомагає читачеві краще уявити даний предмет.

"Ceza yazalım, ceza" diye çantasını sallayan, pembe yanaklı, iriyarı biriydi – Він був високим чоловіком з рум'янцем на щоках, який розмахував сумкою і говорив: "Давайте штраф випишемо, штраф". Ми можемо спостерігати, як автор використовує словосполучення "pembe yanaklı" – "рожевощокий, з рум'янцем на щоках" для опису певного персонажу роману аби точніше передати читачеві його зовнішній вигляд.

Схоже явище можемо спостерігати у рядках: *Kalın dudaklı, pembe yanaklı bir adam karşısındaki sandalyeyi çekti, oturdu* – Чоловік з пухкими губами та рум'янцем на щоках присунув стілець, що був навпроти нього й присів, у яких Юсуф Атилган

знову використовує лексичну одиницю перського походження "rembe" – "рожевий" з метою описати зовнішність діючої особи.

Yüksek sesle mi düşündü yoksa? Cadde tenhaydı – *Може він ненароком подумав вголос? На вулиці було затишно.* У цьому випадку автор використав слово перського походження "tenha" зі значенням "безлюдний, затишний" з метою передати деталі довкілля певного персонажу свого роману.

У наступних рядках, написаних Юсуфом Атилганом, було вжито багато описових конструкцій та лексичних одиниць, однак нам варто звернути увагу на слово "yaban" – "дикий", яке автор використовує у словосполученні "yaban otları" – "дикі трави" з метою доволі докладно передати читачеві деталі кладовища: *Yangın'dan sonra ölü gömülmediği, kapatıldığı için, yıllardır dalları iç içe girmiş ulu ağaçların altında gürleşmiş yaban otlarının, çalılarının, dikenlerin sardığı, yosun tutmuş gömütlüğe girmemişler* – *Оскільки померлих після пожежі не ховали, а прикривали зверху, вони не пішли на кладовище, яке поросло дикими травами, кущами й колючками, з мохом під величезними деревами, гілки яких роками перепліталися між собою.*

Semranım'a ayrılan beş-altı parça börekten üsteleyerek, zorla yedirmişler birkaç uydum – *Вони змусили Семран з'їсти кілька шматочків з виділених для неї п'ятишести пиріжків.* У даному випадку слово "zor" – "складний" приймає словотворчий афікс "-la" та використовується з метою наголосити на примусовості дії. Однак, оскільки автор вживає дієслово "yerdimek", що вже набуло спонукального стану та висловлює примусовий характер дії, використання слова "zorla" – "примусово, насильно" не є обов'язковим, адже ще раз наголошує на тому, що героїня була вимушена щось зробити, та підсилює емоційне забарвлення дієслова, що стоїть після нього.

Önünden geçtiği Adliye'ye yakın polis kara kolunun çift kanatlı camlı kapısından girdi – *Він увійшов крізь подвійні скляні двері поліцейської дільниці, розташованої поруч із будівлею суду, повз якої він проходив.* Ми бачимо, що у даному прикладі слово "çift" – "пара" використовується автором у словосполученні "çift kanatlı kapı"

– "подвійні двері" для надання детальнішого опису певного місця, у якому розгортатимуться події роману.

Отже, у цьому підрозділі ми розглянули думки таких дослідників як: Н. В. Коваль, А. Е. Левицький та О. О. Селіванова з приводу предмету вивчення функціональної лінгвістики та визначення функціональних особливостей іншомовних запозичень, а також навели 16 конкретних прикладів вживання запозиченої лексики перського походження у романі "Готель Батьківщина", що виконує експресивні та дескриптивні функції.

Висновки до Розділу 2

Вивчення та дослідження іншомовних запозичень має велике наукове значення адже дані процеси допомагають розуміти етимологію та еволюцію мови, відтворюючи шлях, який подолали певні мовні одиниці аби перейти до лексикону мови реципієнта. Окрім цього, вивчення історії запозичень дозволяє розкрити взаємозв'язки та вплив інших численних культур та мов на розвиток однієї певної мовної системи.

Нами були детально розглянуті семантичні особливості лексичних одиниць перського походження, що були використані у романі Юсуфа Атилгана "Готель Батьківщина". Виявлені запозичені іменники були розподілені на: назви істот; назви неістот; загальні; власні; конкретні; абстрактні та збірні. Прикметники було розподілено на: якісні; відносні та збірні. Після проведення порівняльного аналізу кількості іменників, прикметників, прислівників, займенників та сполучників перського походження були проведені певні розрахунки, у результаті яких було виявлено загальні частки, що припадають на використання іншомовних: іменників – 77.19%; прикметників – 10.53%; прислівників – 7.02%; займенників – 3.51%; сполучників – 1.75%. Тож, можемо впевнено зазначити, що найуживанішою частиною мови перського походження є іменник.

Були розглянуті думки таких дослідників як: Н. В. Коваль, А. Е. Левицький та О. О. Селіванова з приводу предмету вивчення функціональної лінгвістики та

визначення функціональних особливостей іншомовних запозичень. Також була наведена низка конкретних прикладів використання іменників, прикметників та прислівників перського походження у романі "Готель Батьківщина", та проведений аналіз двох функцій, що виконують дані частини мови, а саме: експресивної та дескриптивної.

ВИСНОВКИ

Іншомовні запозичення – це доволі важлива складова будь-якого мовного процесу. Явище запозичення лексики з іншої мовної культури розширює межі комунікації між народами, відображає вплив інших культур на мовну практику та сприяє розвитку літературної та мовної традицій. Під впливом часу та впливом таких повсякденних факторів, як: близьке географічне розташування, торгівля та релігія, які сприяли постійній міжмовній взаємодії між тюркським народом та перським до турецької мови перейшли тисячі лексичних одиниць та цілих лексико-граматичних конструкцій з перської мови.

Провівши наше дослідження, ми можемо зробити висновок, що вивчення та знання лексики іншомовного походження безумовно спрощує процес розуміння тексту оригіналу. Адже можливість вільно оперувати іноземними запозиченнями вимагає від перекладача бездоганного та глибокого знання мови оригіналу, а також уміння професійно користуватися своїми знаннями та досвідом.

Ми визначили та проаналізували запозичення перського походження, які письменник Юсуф Атилган використав у своєму романі "Готель Батьківщина" та визначили їхні семантичні та функціональні особливості.

Отже, відповідно до окреслених у дослідженні завдань, нами було сформульовано такі висновки:

1. Було визначено теоретичні засади дослідження іноземних запозичень в турецькій мові та наведено думки деяких вітчизняних та зарубіжних лінгвістів щодо цього;
2. Було проаналізовано: поняття запозичення у лінгвістиці, фактори, що впливають на появу іншомовних запозичень, причини їхнього використання у повсякденному житті носіїв мови, а також їхню класифікацію та визначення окремих видів;
3. Було виділено та схарактеризовано 57 лексичних одиниць перського походження, які були використані у романі "Готель Батьківщина";

4. Дані слова було розподілено на: іменники, прикметники, прислівники, займенники та сполучники;

5. Після проведення певних розрахунків було визначено, що в класичній турецькій літературі найчастіше зустрічаються іменники перського походження, а найрідше сполучники;

6. Було виявлено, що відсоток, який припадає на використання автором іноземних іменників становить 77.19%, в той час як на сполучники припадає лише 1.75% (Див. Рис. 1);

7. Після проведення детального аналізу викладеного матеріалу можна впевнено висловити думку, що причинами використання іноземної лексики насамперед є прагнення досягти найбільшої виразності у мовленнєвому процесі та необхідність семантично точніше висловити багатозначне поняття, присутнє у мові реципієнта;

8. Наостанок, було зроблено висновок, що вивчення та використання лексики перського походження й досі займає важливе місце у практиці всіх перекладачів.

АНОТАЦІЯ ІНОЗЕМНОЮ МООВОЮ

Çağcıl Türkçe'deki yabancı dillerden geçmiş alıntılarının sayısı açısından üçüncü sırada Farsça kökenli sözcükler yer almaktadır. Farsça'dan Türkçe'ye yalnızca 1.374 kelime geçmiş iken, Türkçe'den Farsça'ya yaklaşık 3.000 kelimenin geçtiği bilinmekte.

Coğrafya, ticaret ve din gibi günlük faktörlerin sürekli diller arası etkileşime sebep olduğunu göz önünde bulundurursak, bunların aynı zamanda bu dilleri konuşan insanlar arasındaki sözcük alışverişini de etkilediğini söyleyebiliriz.

Çalışmamızın amacı, yazar Yusuf Atılgan'ın "Anayurt Otel" adlı romanında kullandığı Farsça alıntılarının anlamsal ve işlevsel özelliklerini incelemektir.

Belirlenen hedefe ulaşmak için: alıntı sözcüklerin teorik temellerini belirleyip araştırmak; yabancı dillerden alınmış olan sözcüklerin sınıflandırılmasını tasvir etmek; Farsça'dan Türkçe'ye geçmiş alıntılarının temel özelliklerini belirlemek; "Anayurt Otel" romanında tekabül ettiğimiz Farsça alıntılarının anlamsal ve işlevsel özelliklerini tasvir etmek; keşfedilmiş olan tüm Farsça alıntıları incelemek gibi görevleri tamamlamış olduk.

Okumuş olduğumuz romanda Farsça'dan alınan 57 farklı sözcük bulunduğunu söyleyebiliriz. Ancak, bazılarının 10 defadan fazla kullanıldığı dikkate alınırsa, yazarın Farsça alıntılarının bitişik kullanım sayısının 512 olduğu ortaya çıkacaktır.

Yapılan bazı hesaplamalar sonucunda klasik Türk edebiyatında en çok Fars kökenli isimlerin, en az ise bağlaçların yer aldığı belli olmuştur. Yazar Yusuf Atılgan'ın Farsça'dan geçen isim kullanımını %77,19 iken, bağlaç kullanımını sadece %1,75'tir.

Çalışmamızda sunulmuş olan bilgilerin ayrıntılı bir analizini tamamladıktan sonra, yabancı kökenli sözcük kullanımının nedenlerinin konuşma sürecinde en belirgin bir ifadeyi elde etme arzusu ve konuşanın dilinde mevcut belirsiz kavramı anlamsal olarak daha doğru bir şekilde ifade etme arzusu olduğunu ifade edebiliriz.

Yazılmış olanlara dayanarak, Farsça kökenli sözcüklerin araştırılması, incelenmesi ve kullanımının tüm çevirmenlerin uygulamalarında hala önemli bir yer tuttuğu sonucuna varılmıştır.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Bilgin M. (2002). *Anlamdan anlatıma Türkçemiz*. Ankara.
- Derkunt J. Ümran (2001). *Türkçede Kullanılan Fransızca Sözcükler Sözlüğü kitabı*. Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Gökdal O. (2001). *Türkçe'deki Yabancı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*. Art Basın Yayın.
- Halit Dursunoğlu (2009). *Türkiye Türkçesindeki Farsça Sözcükler ve Kullanım Şekilleri*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13, (1).
- İbrahim Olgun (1973). *Farsça ve Türkçe Atasözleri ve Deyimler Üzerine*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı. Ankara Üniversitesi Basımevi. Belleten.
- İsmail Çoban, Cengiz Alyılmaz (2019). *Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçedeki alıntı sözcükler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi*. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (16).
- İsmail Parlatır, Nevzat Gözaydın, Hamza Zülfikar (1988). *Türkçe Sözlük*. Dokuzuncu baskı. Türk Dil Kurumu yayınları.
- Leonard Bloomfield (1933). *Language. With a new foreword by C.F. Hockett*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Mehmet Kanar (1998). *Farsça Türkçe Büyük Sözlük*. Birim yayınları. İstanbul.
- Mustafa Canpolat, Kemal Demiray, Semih Tezcan (1983). *Türkçe Sözlük*. Yedinci baskı. Turk dil kurumu yayınları.
- Sakine Ceylan (2013). *Les emprunts au français dans le vocabulaire turc et leurs rôles dans l'apprentissage du français langue étrangère*. Thèse de maîtrise. Ankara.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Büyük Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları. Режим доступу: <http://tdkterim.gov.tr/bts/>
- Yusuf Atılgan (1973). *Anayurt Oteli*. Bilgi Yayınevi. Ankara.
- Будняк Д. В. (1991). *Полонізму у сучасній українській мові*. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
- Гудима Н. В. (2009). *Класифікація основних типів запозичень у сучасній українській літературній мові*. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного

університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. Вип. 20. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2009_20_43

- Есенова Е. Й. (2015). *Основні причини запозичення іношомовних лексичних одиниць. Сучасні дослідження з іноземної філології*. ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Вип. 13.
- Кобринець О. С. (2021). *Французькі запозичення в турецькій мові*. Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки № 1. Харків.
- Коваль, Н. В. (2021). *Іноземні слова в українській мові: історія, теорія, практика*. Київ: Логос.
- Корнійєць К. А. (2017). *Іношомовні запозичення в лексичній системі сучасної турецької мови*. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Острог: Вид-во НаУОА, вип. 67.
- Корнійєць К. А. (2018). *Мовний пуризм як суспільне явище в сучасній Туреччині*. Science and Education a New Dimension. Philology.
- Кувшинова Н. М. (2017). *Принципи класифікації іношомовної лексики. Асиміляція запозичень у мові-реципієнті*. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Вип. 64.
- Левицький А. Е. (1999). *Функціональні зміни в системі номінативних одиниць сучасної англійської мови*. Автореф. дис. д-ра. філол. наук, Київ.
- Мороховський О. М. (1984). *Деякі питання теорії (іношомовних) запозичень*. Мовознавство. № 1.
- Покровська І. Л. (2011). *Україна – Туреччина: Історія культурних зв'язків та співробітництво на сучасному етапі*. Зб. наук. пр.; упорядник: О. Дерменджі, В. М. Підвойний, Н. Г. Солонська. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».
- Оздемір Д. А. (2012). *Турецька мова і проблема мовних запозичень*. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». Т. 25 (64), № 3, ч. 1.
- Онлайн словник «Glosbe». Режим доступу: <https://glosbe.com>.

- Селіванова О. О. (2006). *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Довкілля-К, 716 с. ISBN 966-8791-00-2, Полтава.
- Смирнова Л. Д. (2009). *До проблеми запозичених та іншомовних слів*. Наукові праці. Філологія. Мовознавство. Том 119. Випуск 106. Режим доступу: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/movoznavtvo/2010/119-106-15.pdf>
- Шестакова С. О. (2018). *Запозичення як результат міжмовних контактів*. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. № 37 том 1.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1

فارسی	Транскрипція	Türkçe	Переклад	Кількість використання
آخور	āḥor	ahır	конюшня	3
انبار	enbār	ambar	склад	3
آتش	āteş	ateş	вогонь	5
آینه	āyine	ayna	дзеркало	16
پاچه	pâçe	bacak	нога	18
بربر	berber	berber	перукар	8
جان	cān	can	душа, життя	33
جامه شوی	cāmeşūy	çamaşır	прання, білизна	10
چادرشب	çādorşeb	çarşaf	простирадло	7
چهارشنبه	çehārşenbe	Çarşamba	середа	5
چهارسو	çehārsū	çarşı	ринок	8
چانه	çāne	çene	підборіддя, щелепа	3
چشیدن	çeşīden	çeşit	вид, тип, сорт, різновид, порода	2
جفت	coft	çift	пара	15
چله	çille	çile	страждання	11
چوب	çūb	çöp	сміття	5
دوالب	dūlāb	dolap	шкаф	3
دیوار	dīvār	duvar	стіна	29
اگر	agar	eğer	якщо	5
فنجان / پنگان	pengān / fencān	fincan	чашка для кави	2
گزی	gezī	gezi	подорож, поїздка	7

فارسی	Транскрипція	Türkçe	Переклад	Кількість використання
خاک	ḥāk	hak	право	2
خسته	ḥeste	hasta	хворий	14
خسته خانه	ḥeste ḥāne	hastane	лікарня	5
هله	hele	hele	особливо, передусім, ГОЛОВНИМ ЧИНОМ	4
همان	hemān	hemen	відразу	3
هم	ham	her	все, завжди, постійно	22
هر	har	her	кожний	42
هرکس	harkas	herkes	усі, всі	5
هیچ	hīç	hiç	ніщо, нічого, ніколи, зовсім ні	21
خوش	ḥoş	hoş	приємний	10
کمر	kamar	kemer	пояс, пасок, ремінь	3
گوشه	gūşe	köşe	кут, куток	15
لاف	lāf	laf	слово, базікання, маячня	2
نردبان	nerdebān	merdiven	сходи, драбина	39
ناز	nāz	naz	каприз, флірт, афектація	3
پنبه	penbe	ramuk	бавовна	2
پاره	pāre	para	гроші	36
پارچه	pārçe	parça	частина, шматок	13
بازار	bāzār	pazar	базар	17
پنبه	penbe	rembe	рожевий	3
پنجره	pancere	pencere	вікно	23
پرده	perde	perde	штора	11
پنیر	panīr	peynir	сир	4

فارسی	Транскрипція	Türkçe	Переклад	Кількість використання
رنگ	rang	renk	колір	8
سرخوش	sarhoş	sarhoş	п'яний	2
شکر	şakar	şeker	цукор	5
شیشه	şīşe	şişe	пляшка	7
تخته	taḥte	tahta	дошка, дерев'яний	13
دانه	dāne	tane	штука	20
تنها	tenhā	tenha	безлюдний, тихий, покинутий	3
تراش	terāş	tıraş	гоління	11
استا	āstā	usta	майстер, експерт, вчитель	7
يابان	yābān	yaban	дикий	4
زنگی	zengī	zenci	чорношкірий, негр	3
زیل	zīl	zil	дзвінок	9
زور	zūr	zor	складний	11